

אהבה ומלחמה

מאת משה ניכר

מתנה נאה הוגשה לקורא העברי בול, אניטה ובנה, חיים ומתים למען יצירה זקת-קורות וזכת-ביטוי, שדור גמטה נמצא רק לעתים רחוקות — הסיפור „פייר וליס” (לרומן רולאן I). הסיפור אינו גדול, אך מחונן הוא בכל הסגולות של כתבי הסופר הרב-גול. קסמיו עולים בחן מכל עמוד ועמוד. כבלתי-אמצעית של הרגש, בכוח האמת והאהבה מצודד הוא את לבו של הקורא.

יצירתו של רומן רולאן — כדאי וכדאי לשוב אליה לעתים מזומנות. היא לא תכזיב. אפשר שהיא חוטאת פה ושם לכללי האמנות הצרופה. כך, למשל, מנומרת היא בחיטים של הס' פה (האין זה משונה, שהמחוקקים של „הטעם הטוב” הוציאו מתחום האמנות את הערך האנושי העליון, שטיבו וטור בו הם מחוץ לכל פיקפוק. את הר- צון הטרוב?) אך תמיד היא אנו שית. רולאן משחק משחק של ביז' בוז בקניינים כבירי-ערך ואינו מורה טלים כלאחר-ידי. תמיד שם הוא את ידו על נושאים אנושיים גדולים, בד- מותם האקטואלית ביותר. הוא ניגש אל גופם של דברים וכיבשם בתפיסה ישרה, בלי לעקוף עקיפות ובלו להפי- ליג בדרכי-עקלתון. הוא לוכד אותם רגעים בהדרים ונאדרים, שבהם מצ- סמצמים חיים, שלמים. והוא מתארם לא לשם סילסול הצורה ומלאכת הליר- סוש, אלא כדי לתת מוצא ללהבה של הכוונה הטובה המתלבה והמתלקחת במערכי-הנפש. וגם את החיים אהב הוא לא לשמם, אלא לשם היופי ותרר- עת-הצהלה שבניצחון הטוב והאמת. ברם, לשם השגת הניצחון יש הכרח בהיאבקות-אדירים. היאבקות זו אי- אפשר לה שתתחולל תוך בדידות או תוך אדישות לזולת, כפי שהורה למי של, הרבה מן הסופרים המודרניסטיים (איבסן, מסרליניק, האמסון ואחרים). ועליך נתונים גיבוריו של רולאן בהתמודדות-כיחות בלתי-פוסקת.

רולאן אומר על גיבורי יצירותיו: „זאן כריסטוף, קולא בריניון, קלראמ- (1) רומן רולאן: פייר וליס. תירגם: ז. ש. בראבנס. הוצאת הקיבוץ המאוחד, חש"ה.

מחדש, רולאן, שמינים בר כרגיל אריכות-דברים, מצא כאן את סוד הצימצום. בין השורות מבצבצים פרי חי רעיונות ורגשות. שככל שאתה קוטפם כן צומחים ועולים תחתיהם חדשים. ובצדם של פייר וליס, עורר רות עוד כמה וכמה דמויות, בני הדור הצעיר, על סערת עלומיהם ושכרון אמונתם. ואנו חשים גם את הרעל התוסס של הפקרות ופריצת-סייגים, הבאות תמיד בעקבי המלחמה. ואנו רואים את כל המעמד השליט אטוב- הלב היהיר והמרגבל, המקיים את חובתו, כביכול, השימר את החובה כביכול, ומעל לכל רואים אנו את רג- ראגדיה של הדור הצעיר, שלא רק אברי גופו מתרסקים בשדות-הקרנ אלא גם נפשם מוכה ומדוכדכת עד עפר.

הסיפור נכתב באוגוסט 1918, כלי מר, בסוף מלחמת העולם הראשונה ויצא בתירגום עברי בקיץ 1945, כלי מר בסוף מלחמת העולם השנייה הכיעור, האכזריות והנחלות של העי- לם רבו בפרק-זמן זה עד לאין שי- עור. אם אז, ב-1918, דומה היה, שה- אדם ניצב על גבי קרש שצף על פני המים והוא עלול כל רגע ליהסך, הרי כיום כבר נטרף הקרש בגלים וה- מיים הוידונום עד נפשנו הגיעו. ואם אז הכבידה המלחמה במשאה על הדון הצעיר והשפילה את קומתו — נגיד אנו כיום, כשימינו ולילותינו שחרו משחרו?

גורלם של פייר וליס הוא גורלו של הדור כולו. גורלו של המין האנושי המאמין, שנוצר לאושר ולאהבה ואשר לאמיתו של דבר נדחק כעדר עיוור אל המלחמה והמוות. פייר וליס הרגישו, שמקומם לא יכירם בעולם זה „שאין יודעים לומר בו אלא את המאורסיליזיה”. הם לא יכלו להתאים את עצמם לגזע הטרור- פים שמסביבם, הם נתמלאו יאוש ורסיון; הם חיתרו, נסגנו ונפלו. אני כיום יודעים שמרובים הם הסובלים ומריבים הנופלים, אך לא הוותיקים ולא הנסיגה הם תריס בפני הטרור ולא אבדה אמונתנו, כי עולם זה אפשר שיהיה קן-מבטחים ומשכנ' שלום.

החגברה על פחדה שדה, כדי לומר: פעוט שלי! הימים היו נופלים מש- מים עוטי-אור והדמיון המאגי של האוהבים ידע לצרף ולהחיות את הק- ויים המקוטעים של פגישותיהם המרע- טות, הנכלמות, סיהו שהוציא לעו על פאריס, כי עיר ספזה וחנפה היא? „הרי מן המפורסמות הוא, כי ביישנות יתירה מונעת לעתים קרובות מאת טהירי-הלב להודות בתמימותם”. וה- שניים היו תמימים. כשנודמו לראש- נה בחדרה של ליס — ומלבדם אין איש בבית — „הקפידו היטב שיהא השולחן חוצץ ביניהם”, ורק כשהתחר- לו מעיינים בצילומים אשר אתם, נשמו לרווחה: „שוב אינם עוד לבדם כאן... „פירור קטן של אושר” — והי משאת-נפשם של הוואהבים. את זה מבקשים הם באהבתם. את זה מבק- שים הם מסביבם. האם לא לכך נולד האדם? האם לא זו היא משמעותה האמיתית של האהבה? אך האושר חומק, החוטים המקשרים אותם, לער- לם דקים כל-כך ועלולים בכל רגע להינתק.

„היום קצר ויש להזדרז”. בעוד שישה חדשים יגיע תורו שלו, של פייר, להצטרף לצבא, ללכת לחפירות, לשדה-הקטל, למלאכת-ההשמדה. ומ- לבד זאת, משפחתו של פייר רבת- היחש תתנגד, בלא ספק, לנשואים עם ליס. ועיקר-העיקרים — לחשוב רק על עצמו בלבד, דבר זה ערשה את האדם לאומלל, וכשפייר וליס נוחנים דעתם על סביבם, מה רואים הם? מערבילת מעציבה של דברים. זרם פרוץ ההומה וגועש מסביב לאי הקטן שלהם. והם שניהם מחעבים את הדור, את המלחמה. „לא נוראים הי- סורים, לא נורא המוות כל עוד יש להם טעם”. אבל מה טעם יש לעולם ולקריעה זו שהיא נקרע לפרעים? ומה כוח רצונו של היחיד לעומת כוחו האכזר של העדר, המתנגח על פי עברי התהום? וכיצד תפצהנה הצ- פרים בקגן את שירת-האהבה בעוד היער כולו עולה בעשן?

קצר הוא הסיפור „פייר וליס”, אך גדוש תוכן לטכביר ויונק ממקורות השירה. אחד מן הסיפורים המועטים, שהיד בשלחת אליהם פעם ופעמיים ושלוש חלב נעתח לקראתם תמיד

היבה בכל חינה ועדנתה. וסתרחרת הכליך מבעיתה בכל בוראותיה. שני צעירים שוחר-יאושר ובהירי-נפש שול- חים את ידם בצמא-נעורים אל פרח חייהם, והנה הם נוכחים לדעת כי כל עולמם אינו אלא „טיוט של חיים ומוות”. מהתלה אכזרית של „הטבע הזה המוליד והטורף”. וכך הם עומי- דים, ונער והנערה, מלאי-רסס ומש- חאים בפני יצדיהם, בפני אביב-הכר- חם, בפני הפליאה הגדולה של חייהם, והם כאילן המשתרחה תחת נטל ניצ- תו, ועודם עושים כה וכה והנה ירד והכביד עדיהם בכל משאר הזון-שווא של עולם, שהוצף במבול-דמים. היעצ- רו כוח לשאת במשא הכסול הזה? „אנו לא נוצרנו בשביל העולם הזה, שאין יודעים לומר בו אלא את המאר- סיליזיה”. פייר וליס חשים בתילה וצי- מה למראה הגסות, הזוהמה והתפלות של חברת האדם, שהיא „כמין הת- אחרות לשם מיתה או רציהה בצור- תא”. והם מתאמצים שלא לראות, שלא לגשוש. לבם מחמלא עלטת יאוש. צל המוות נח עליהם עיד בט- רם כיסחה אותם המפולת של הכנ- סייה.

האהבה — ערכה הרשפל בחקופה האחרונה גם בחיים וגם בספרות. שוב איננה כחיה-כוחות, אלא כוח בין כיי- חות. ואילו רולאן חוזר לראות בה חזות-הכל. מיתחתהום המשקים את הנ- שמה. שורש כל צמיחה, והוא חוזר ומשמיע באזנינו אותו שיר-מזמור- אהבה, שהלב כלה בו והעולם כולו נמוג בו. מה עדינים ומאושרים הם שני צעירים אלה, שראשם מלא עוד סלי-לדות! שתי נפשות נגעו זו בזו, — והחיים הקדורבים, שמגעם מחוספס כל-כך, הוארו באור יקר ונר- גה ירו על כל העולם. „בעד פתח עיניו הפקוחות נכנסה לתוך לבו, בכי- נסה לתוכו כולה: והדלת נסגרה מאח- ריה. ההמולה שבחרץ פסקה. דממה שקט, היא היחה בפנים”. והשנים הת- מכרו לאהבה משהגיע לאזניהם קול קריאתם הראשונה. ברגעים של סע- רתי-נפש. עת הלב נצבט למראה הא- דם רדוף גורל חסר-הגיון היו אצבי- עוחיהם מגששות ומבקשות אלו את אלו. „היד האחת, זו של הגבר, אמ- רה: „השעני עלי”, והשניה, האמהית,